HUKUKÇULARIN ETİK SORUMLULUKLARI VE İLKELERİN ROLÜ

ETHICAL RESPONSIBILITIES OF LAWYERS AND THE ROLE OF PRINCIPLES

Olcay KARACAN*

Özet: Günümüzde çeşitli meslekler bakımından yaşanan etik sorunlardan duyulan kaygılar artmaya başlamıştır. Bu nedenle her meslekle ilgili meslek etiği oluşturulmaya çalışılmaktadır. Mesleklere özgü oluşturulmaya çalışılan meslek etikleriyle mesleklerini icra eden kişilerin belirli durumlarda nasıl eylemde bulunmaları gerektiğine ilişkin ilkeler belirlenmekte, kişilerin meslek ilkelerine uygun davranmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu çalışmada İoanna Kuçuradi'nin değerlendirme etkinliği hakkındaki görüşleri çerçevesinde durum değerlendirmesi ve meslek etiği ilişkisi ele alınacaktır. Böylelikle her durumun kendi tekliğinde değerlendirilmesinin, hukukçuların mesleklerini etiğe uygun biçimde yapmalarında olmazsa olmaz bir koşul olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Sonrasında hukukçuların ilkeleri, harfiyen uyulması gereken meslek kodları olarak benimsemeleri yerine, ilkelerin her tek durumun kendi koşulları içinde değerlendirilmesindeki yerini kavramasını ve bu hususun onların işlerini etiğe uygun biçimde yapmalarına nasıl katkı sağlayabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Etik İlkeler, Meslek Etiği, Durum Değerlendirmesi, Doğru Değerlendirme

Abstract: Today, the concerns about the ethical problems experienced in terms of various professions have started to increase. For this reason, it is tried to establish professional ethics for every profession. With the professional ethics that are tried to be formed specific to the professions, the principles regarding how professionals should act in certain situations are determined. It is aimed to ensure that people behave in accordance with professional principles. In this study, the relationship between situational evaluation and professional ethics will be discussed within the framework of *İoanna* Kuçuradi's views on evaluation. Thus, it will be tried to explain that the evaluation of each situation in its own uniqueness is an indispensable condition for lawyers to practice their profession in an ethical manner. Afterwards, it will be discussed how lawyers' understanding of the role of principles in evaluating each situation in their own uniqueness, rather than adopting the principles as professional codes that must be strictly followed, can contribute to their ethical conduct.

Keywords: Ethics, Ethical Principles, Professional Codes, Evaluation of Unique Situation, Correct Evaluation

* Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, olcaykrcn@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-0066-8097, Makalenin Gönderim Tarihi: 12.01.2022, Kabul Tarihi: 21.04.2022

I. Giriş

Günümüzde doğrudan doğruya insanla ilgili meslekler başta olmak üzere çeşitli mesleklerle ilgili yaşanan etik sorunlardan duyulan kaygılar artmaktadır. Bu kaygılarla başa çıkabilmek için ise neredeyse her mesleğin sonuna etik kelimesi eklenerek meslek etikleri oluşturulmaya çalışılmaktadır.[1] Bu doğrultuda pek çok meslekle ilgili oluşturulmaya çalışılan meslek etikleriyle ilk önce mesleklerini icra eden kişilerin belirli durumlarda nasıl eylemde bulunmaları gerektiğine ilişkin ilkeler belirlenmektedir. Sonrasında teşvik edilmekten zor kullanmaya kadar çeşitli yöntemlerle bu kişilerin meslek ilkelerine uygun davranmasına yönelik çaba harcanmaktadır.[2]

Elbette çeşitli meslekleri icra eden kişilerin kendi mesleklerine yönelik meslek ilkeleri geliştirmesi çeşitli mesleklerde karşılaşılan etik sorunların çözümüne yönelik önemli bir adımdır. Ancak meslek etiklerinin meslek ilkelerine indirgenmesi diğer bir ifadeyle meslekleri icra eden kişilerin ister teşvik edilerek ister zorlanılarak bu kişilerden meslek ilkelerine uygun davranmasının sağlanmaya çalışılması, etiğin olmazsa olmazı olan değerlendirme sorumluluğundan kaçınılmasını beraberinde getirmektedir. Oysa değerlendirme sorumluluğu hukukçuların işlerini etiğe uygun biçimde yapabilmesi için elzemdir.

İhtimam etiğinden anlatı etiğine kadar pek çok etik görüşten hareketle etik sorunların değerlendirilmesi için hakların ve ilkelerin her zaman yeterli olmadığı, bağlamın hesaba katılması yani içinde bulunulan her tek durumun değerlendirilmesi gerekliliği sıklıkla dile getirilmektedir. Ancak Kuçuradi'nin etik görüşünde değerlendirme etkinliğinin kendisi ele alınmış olduğu için bu çalışmada ilk önce onun değerlendirme etkinliği hakkındaki görüşleri çerçevesinde durum değerlendirmesi ve meslek etiği ilişkisi ele alınacaktır.

II. Durum Değerlendirmesi ve Meslek Etiği

Değerlendirme etkinliğinin Kuçuradi'nin etik görüşündeki yeri önemlidir. Zira Kuçuradi kişilerin olayları, durumları, hatta bizzat kendilerini değerlendirmesini insanın bir yapı özelliği, bir var olma

---

1 Harun Tepe, "Giriş: Bir Felsefe Disiplini Olarak Etik ve Etikler", Etik ve Meslek Etikleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.11-20.

2 Harun Tepe, "Bilim ve Etik: Bir 'Bilim Etiği'nden Beklenenler", Pratik Etik Etiğin Pratik Sorunları, Ankara 2016, Bilgesu Yayınları, s.80.

şartı olarak ele almaktadır. Bu noktadan hareketle Kuçuradi değerlendirme etkinliğini, değerlendirilen ister bir sanat eseri ister bir norm, isterse insana özgü herhangi başka bir etkinlik olsun, değerlendirilenin değerinin bilgisine gitmeye yönelik ve sadece insana özgü bilgisel bir etkinlik olarak tanımlamaktadır.[3]

Kuçuradi değerlendirme etkinliğiyle değerlendirilen her ne ise onun kendi alanı içindeki özel yerini görme ve göstermeyi amaçladığını belirtmektedir. Bu doğrultuda değerlendirilenin kendi alanı içindeki özel yerini gören veya gösteren insandan başkası olamayacağı için değerlendirme etkinliğini hem değerlendirileni hem de değerlendirme yapan kişileri hesaba katacak biçimde ele almaktadır. Bu nedenle değerlendirme yapmayı sadece değerlendirilen ile ilgili bilgi sorunu olarak görmekle yetinmeyip, değerlendiren kişi bakımından da bir insan problemi olarak nitelendirmektedir.[4]

Kuçuradi değerlendirme etkinliğini değer atfetme, değer biçme ve doğru değerlendirme olarak üç ayrı değerlendirme tarzı olarak ele almaktadır. Ancak her üç değerlendirme tarzını ele alırken hem değerlendiren kişinin hem de değerlendirilenin özelliklerini hesaba katmaktadır.

Kuçuradi'ye göre değer atfetme, değerlendirilen şey her ne olursa olsun değerlendiren kişinin değerlendirdiği şeyle kendisi arasında özel ilgi kurarak onu önemli kabul etmesidir. Örneğin kişiye sevdiği bir insan tarafından hediye edilen tarağı kendisine hediye edilmiş olduğu için çok değerli sayması veya kişinin kendisi hukukçu olduğu için avukatlık, hâkimlik, savcılık gibi meslekleri çok önemli görmesi değer atfetmedir. [5]

Değer atfetme kişinin değerlendirdiği şeyle kendi arasında özel ilgi kurmasına dayalı olduğu için bazı hallerde kişilerin kendi çıkarlarına göre değerlendirme yapmalarına da zemin hazırlayabilir. Örneğin bir avukatın çoklu baro sistemini avukatlıkların bağımsızlığı başta olmak üzere yaratacağı etik sorunlar yerine çoklu baro sisteminin kendisinin kazancını artıracağını düşünüp desteklemesi bu kapsamda düşünülebilir.

---

3 İoanna Kuçuradi, İnsan ve Değerleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 7-15.

4 Kuçuradi, 2013, s. 7-15.

5 Kuçuradi, 2013, s. 26.

Elbette doktorluk, gazetecilik, avukatlık gibi çeşitli meslekleri icra eden kişilerin mesleklerinde karşılaştıkları etik sorunları sadece kendileriyle özel ilgi kurarak değerlendirmeleri bu kişilerin her zaman kendi çıkarlarını düşünecekleri anlamına gelmemektedir. Ancak değer atfetme, kişilerin karşılaştıkları etik sorunları kendilerini merkeze alarak değerlendirmelerine dayalıdır. Bu nedenle değer atfetme değerlendirilen her ne ise onun kendi alanı içindeki özel yerini görmeye veya göstermeye elverişli bir değerlendirme tarzı değildir.

Kuçuradi'ye göre değer biçme ise değerlendirilen şeyi çeşitli toplumsal ahlak kuralları, ilkeler, standartlar hatta modalardan hareketle ezbere değerlendirmektir. Bu değerlendirme tarzında değerlendirilen her ne ise onun kendi değerini görmek veya bu değeri göstermek yerine onu kurallar, ilkeler gibi hazır ölçütlerden yola çıkarak değerlendirme yapılmaktadır.[6] Ancak değer biçme her ne kadar ezbere değerlendirmeye dayalı olsa da Kuçuradi'nin bu değerlendirme tarzında ilkelere yine de yer verilebildiği göz ardı edilmemelidir.

Her *şeyden önce* Kuçuradi ilkeleri bir norm türü olarak ele almaktadır. O, ilkeleri insanın değerinin bilgisinden hareketle türetilen "işkence yapmamak gerekir", "sözünde durmak gerekir" gibi doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yapılan çıkarımlardan oluşturulan yapılması gerekene ilişkin gereklilik önermeleri olarak tanımlamaktadır.[7]

Kuçuradi'ye *göre ilkeler "belirli bir durumda bir insan doğru değerlendirme yapamıyorsa ve elinden geldiği kadar insanın değerine zarar vermemek istiyorsa; ilgili ilkenin dile getirdiği gibi davranırsa, bu değere zarar vermemesini"* sağlayabilmektedir.[8] Bu nedenle kişilerin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları etik sorunlara çözüm ararken onların meslek ilkeleri ile sınırlı kalarak değerlendirme yapmalarını etik bakımdan uygun bulmamaktadır.

Meslek ilkeleri değer koruma amacıyla oluşturulmuş oldukları için avukatlık, hâkimlik, doktorluk gibi çeşitli meslekleri icra eden kişilerin kendi mesleklerine yönelik meslek ilkeleri oluşturmaları, bu

---

6 Kuçuradi, 2013 s. 28.

7 İoanna Kuçuradi, "Normların Bilimsel Temellendirilebilirliği", Çağın Olayları Arasında, Ayraç Yayınları, Ankara 1997, s. 166-167.

8 İoanna Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları: Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 33-34.

meslekleri icra ederken karşılaşılan etik sorunların çözümüne yönelik önemli bir adımdır. Ancak bu sorunlara sadece etik ilkelere harfiyen uyarak çözüm arayışının Kuçuradi'ye göre değer biçme olduğu ileri sürülebilir. Zira Kuçuradi'ye göre "*İnsan yaşamının bütün ifadelerinde görülen bir etkinlik olan değerlendirme, bir şeyi değeri bakımından seyirci olarak yargılamak, onu hazır bir ölçüye veya değerlendirenin dışında olan başka bir şeye göre değer biçmek ya da bir nitelik yüklemek değildir. Değerlendirmek değerlendirilenin kendi alanı içinde özel durumunu görmek ve göstermektir.*"[9] Bu doğrultuda O, hem değer atfetmeye hem de değer biçmeye dayalı değerlendirme tarzlarını değerlendirilenin değerini görmeye ve göstermeye elverişli bulmadığı için ezbere dayalı değerlendirme olarak nitelemektedir. Bu noktadan hareketle ezbere değerlendirme yapmanın insanın değerini harcayıcı davranışlara yol açabileceğini ileri sürmektedir.[10]

Elbette ezbere dayalı değerlendirme tarzları her zaman değer harcayıcı sonuçlara yol açmasa da bu değerlendirme tarzlarının değer harcayıcı sonuçlara yol açma ihtimali göz ardı edilemez. Bu nedenle Kuçuradi değer atfetme veya değer biçmeye dayalı değerlendirme tarzlarının dışında kendi değer felsefesi görüşünde "doğru değerlendirme" olarak nitelendirdiği üçüncü bir değerlendirme tarzına yer vermektedir. Bu değerlendirme tarzını, değerlendirilen ister bir insan ister bir sanat eseri, ister bir durum olsun değerlendirilenin kendi alanı veya benzerleri arasındaki yerini, değerlendirilenden hareketle bulmak olarak tanımlamaktadır.[11] Bu nedenle onun doğru değerlendirme olarak adlandırdığı değerlendirme tarzı hem değerlendirilenin koşullarını iyi bilmeye hem de değerlendiren kişinin özelliklerine bağlıdır.

Kuçuradi doğru değerlendirme etkinliğini olayların ve durumların değerlendirilmesi, insan başarıların değerlendirilmesi, tek tek eserlerin değerlendirilmesi, bir insanın değerlendirilmesi gibi değerlendirilenin objesine göre ele almaktadır.[12] Ancak bu çalışmanın konusu hukukçuların karşılaştıkları etik sorunları nasıl değerlendirmeleri gerektiğiyle ilgilidir. Bu noktadan hareketle doğru değerlendirme Kuçuradi'nin etik görüşünde önemli bir yer tutan durum değerlendirilmesiyle sınırlı kalınarak ele alınacaktır.

---

9 İKuçuradi, 2013, s. 14.
10 Kuçuradi, 2013, s. 26.
11 Kuçuradi, 2013, s. 26.
12 Kuçuradi, 2013 s. 45-56.

Kuçuradi durumların doğru değerlendirilmesinin nasıl yapılması gerektiğini açıklamadan önce durumdan ne anladığını şöyle ifade etmektedir:

"…durum derken dile getirmek istediğim, bir insanın ya da bir grubun, bir "an"daki koşullarının bütünüdür. Kendi dışındaki koşullarla (yani ortaya çıkmalarında söz konusu kişinin ya da grubun ancak payı olduğu ya da hiç payı olmadığı koşullarla) ilgisinde kendi koşulları ve bu koşullarda kendi tutumudur. Bu "an" ise yıllar da olabilir." [13]

Kuçuradi durumdan bir insanın ya da grubun bir "an"daki hem kendi koşulları dışındaki hem de kendi koşulları içindeki insanların tutumunu kast etiğini söylerken olayları ve durumları insanı soyutlayarak değil insanı içine katarak değerlendirmektedir.[14] Bu doğrultuda Kuçuradi durumların ezbere değerlendirilmemesi için atılması gereken ilk adımın durumun saptanması olduğunu, yani bir insan veya grupla olan ilgisinde olanı biteni durumlaştırmak olduğunu söylemektedir. Durumlaştırmadan da bir insanın veya grubun içinde bulunduğu koşulları kavramak ve koşullar bütününe, bir insansal durum olarak ad takmayı kastettiğini belirtmektedir.[15]

Betül Çotuksöken'e göre merkezinde insanın bulunduğu olanı biteni durumlaştırarak değerlendirme ediminin konusu haline getirilmesi, yani durumun bilgi nesnesi yapılması insanın bilen bir varlık olarak işe karışmasıyla mümkün olmaktadır.[16] Bu doğrultuda Kuçuradi'nin insanı içinde bulunduğu durumdan bağımsız ele alamadığını hem insanı hem de insanın içinde bulunduğu durumu bilgiye dayalı ortaya koymak istediği rahatlıkla söylenebilir.

Kuçuradi'ye göre durum değerlendirmesinin ikinci adımı ise durumu tarihselliğinde ortaya koymaktır. Kuçuradi bir durumu tarihselliğinde ortaya koymaktan bir durumun olgusallığında aynı olan durumlara göre özelliğini ortaya koymakla ilgili ele almaktadır. Yani durumu açıklamayı veya biliniyorsa, olgusallıklarında aynı olsa dahi,

---

13 İoanna Kuçuradi, Etik, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 90.

14 Betül Çotuksöken, "Etiğe Antropolojik Yaklaşım ve İoanna Kuçuradi'de Durum Etiği", İoanna Kuçuradi Çağın Olayları Arasında, (Editörler, Betül Çotuksöken/ Gülriz Uygur/ Hülya Şimga), Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014 a, s. 57.

15 Kuçuradi, 2015, s. 90-92.

16 Çotuksöken, 2014 a, s.58.

bir defalık olan başka açıklanmış durumlarla karşılaştırmayı kastettiğini belirtmektedir. Ancak bu aşamada Kuçuradi'nin her durumun tekliğinin gözden kaçırılmaması gerektiğini vurguladığı gözden kaçmamalıdır.[17] Bu doğrultuda Çotuksöken, Kuçuradi'nin sadece her tek durumu kendine özgü koşullarını anlamaya çalışarak durumları bilgi nesnesi yapmakla yetinmediğini, ayrıca durumları bilgi nesnesi yapma biçiminde hesabını da vermeye çalıştığını ifade etmektedir.[18]

Kuçuradi bir insanın ya da grubun içinde bulunduğu durumun saptanıp açıklandıktan sonra; bu durumun onlarda ne etki yarattığı bir durumun değerlendirmesinde üçüncü adım olarak nitelendirmektedir. Ve bu aşamada o anda nelerin harcanmasına yol açıldığı veya nelerin korunduğu açığa çıkartıldığını belirtmektedir.[19]

Kuçuradi'nin durum değerlendirmesi hususundaki görüşleri kişilere mesleklerini icra ederken karşılaştıkları etik sorunları değerlendirmek için ne kadar yol gösterici olursa olsun bu sorunların olabildiğince doğru değerlendirilebilmesi için icra etikleri mesleklerle ilişki kurma biçimlerinin de önemli olduğu ileri sürülebilir. Bu ilişki kurma biçimlerini anlamak için İsmail Demirdöven'in mesleklerin yapısına ilişkin tespitinden faydalanılabilir.

Demirdöven kişilerin meslekleriyle ilişki kurma biçiminin kişiler hangi mesleği icra ederse etsin o mesleğin meslek olmasını sağlayan mesleğin amacı, mesleki bilgi ve mesleğin uygulaması olarak nitelendirdiği üç unsurlardan bağımsız olarak ele alınamayacağını ifade etmektedir. Demirdöven hâkimlikte adalet, doktorlukta sağlık, öğretmenlikte eğitim gibi mesleklerin amacının pek değişikliğe açık olmadığını, ancak meslekleri icra edebilmek için gerekli bilgilerin sürekli değiştiğini ifade etmektedir. Mesleğin uygulamasının ise meslekleri icra eden kişilere bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle herhangi bir meslekle ilgili etik bir sorun çıktığında ilk bakılması gereken ye-

---

17 Kuçuradi, 2015, s. 94-96.
Çotuksöken'e göre Kuçuradi olgusallaştırmaktan olanı biteni belirgin kılmayı, onun olgu olarak yakalanmasını ve bilgi nesnesi yapılmasını kastetmektedir.
Bkz. Betül Çotuksöken, "Felsefe-Ebediyat İlişkisinde Felsefi Söylem", İoanna Kuçuradi Çağın Olayları Arasında (Editörler, Betül Çotuksöken/ Gülriz Uygur/ Hülya Şimga), Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014b, s. 45.

18 Çotuksöken, 2014b, s. 46

19 Kuçuradi, 2015, s.95

rin bu unsurlar arasındaki ilişki olduğunu ancak bu ilişkiye bakarken odaklanılması gerekenin, söz konusu uygulamayı gerçekleştirenin kişiler olduğunu vurgulamaktadır.[20] Bu noktadan hareketle herhangi bir meslekte karşılaşılan etik sorunların doğru değerlendirilmesi o meslekle ilgili bilgi birikimi gerektirdiği kadar o mesleği icra eden kişilerin dürüstlük, cesaret ve benzeri karakter erdemlerine sahip olmalarını da gerektirdiği ileri sürülebilir. Bu bağlamda Demirdöven, kişilere mesleği yapma gücü veren şeyin o mesleğin arkasındaki bilgiler bütünü olsa da, mesleklerin kişilerin anlamlar ve değerler dünyasıyla her zaman ve her yerde belirli biçimde iç içe olduğunu söylemektedir.[21] Ayrıca etiğin bir araştırma alanı olarak kabul edilmesinin en önemli sebeplerinden biri de insanların kendilerine değerlerden hareketle anlam dünyası oluşturarak hem kendilerinin hem de başkalarının yapıp ettiklerini değerlendirmek olduğunu ileri sürmektedir.[22] Zaten Kuçuradi de doğru değerlendirme olarak adlandırdığı değerlendirme tarzının sadece değerlendirilenin koşullarına değil değerlendirenin koşullarına da bağlı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, kişilerin durumları olabildiğince doğru değerlendirebilmesinin "*çeşitli yalın ya da karmaşık yaşantı olanaklarını bilmesi*", "*ana değer sorunlarıyla hesaplaşmış olması*" ve "*bu donanımıyla karşı karşıya olduğu eyleme bakması*" gibi bazı koşullara bağlı olduğuna dikkat çekmektedir.[23]

Kuçuradi'nin görüşlerinden yola çıkıldığında her tek durumun etik bakımdan değerlendirilmesi oldukça çetrefilli bir iştir. Ancak bu çetrefilli işi üstlenmek çok zor olduğu için günümüzde ilkelerin durumun özelliklerini değerlendirirken nelerin dikkate değer kabul edileceğine ilişkin referans noktaları olduğu unutulabilmektedir. Kişilerden mesleklerini icra ederken karşılaştıkları etik sorunların değerlendirilmesi için ilkelere hazır reçete muamele yapmaları beklenilmektedir. Bu beklentiden hukukçular da nasibini almaktadırlar. Ancak hukukçular bu beklentiyi karşıladıklarında etik sorunları değerlendirme sorumluluğunu yerine getirmekte sıkıntı yaşayabilirler.

---

20 İsmail Demirdöven, "Meslek Etiklerindeki Sorunların Kaynağı Üzerine", *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S. 16, 2011, s. 48-52.

21 İsmail Demirdöven, "Meslek Etikleri ve Meslek Kimliği Sorunu", I. Uygulamalı Etik Kongresi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 18-20 Ekim 2006.

22 İsmail Demirdöven, "Meslek Olarak Hukuk ve Etik", Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi 16, İstanbul Barosu Yayınları, 2007, s. 306.

23 Kuçuradi, 2015, s. 23.

III. Durumların Kendi Tekliğinde Değerlendirilmesi ve İlkeler

İlkeler, adalet başta olmak üzere hukukun temelindeki değerlerin ifade edilmesinde rol oynadıkları için hukuk-etik ilişkisinin kurulmasında çok önemlidir.[24] Ancak ilkelerin hukuk etik ilişkisinin kurulmasındaki rolünün anlaşılabilmesi için ilkelerin özelliklerin anlaşılması gereklidir. Bu doğrultuda ilkelerin norm türü olarak ele alınması ilkelerin özelliklerinin anlaşılmasını sağlayabilir. Ayrıca ilkelerin bir norm türü olarak kabul edilmesi, ilkelerin anlaşılmasında çok önemli bir işlevi olan ilkelerin kurallardan farkının ortaya koyulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda ilkelerin kurallardan farklı yönlerinden hareketle ele alınması bu çalışma için yol gösterici olabilir.

Robert Alexy'e göre kurallar kesin bir şekilde yapılması gerekeni belirleyen, bir şeyi kesin olarak emreden, yasaklayan veya bir şeye kesin olarak yetki veya izin veren normlardır. İlkeler ise bir şeyin kesin olarak değil ancak fiili ve hukuki imkânlar çerçevesinde olabildiğince en yüksek derecede gerçekleşmesini emreden normlardır. Bu nedenle kurallar gibi kesin olarak değil ancak ağırlık ve önemlerine göre gerekli görüldüklerinde uygulanırlar.[25] Bu doğrultuda Ronald Dworkin de kurallar ve ilkeler arasında mantıksal bir fark olduğunu ileri sürerek bir ayrım yapmaktadır. Dworkin'e *göre kurallar ya hep ya hiç olarak uygulanırken*, ilkeler bir kararı destekleyici neden bildirdiğinden, mutlaka belirli bir kararı almaya zorlayıcı değildirler. Ancak ilkeler ağırlık ve önem boyutunu haiz oldukları için kurallar gibi ya hep ya hiç olarak, yani kuralın öngördüğü unsur gerçekleşirse uygulanır gerçekleşmezse uygulanmaz gibi bir anlayışa dayalı değildir ve hukukçulara bir nedenin hesaba katılması hususunda yol göstericidir.[26] Bu doğrultuda ilke ve kural ayrımı net olarak yapıldığında ilkelere kural muamelesi yapılmasının önüne geçilebileceğinden ilkelerin ilgilenilen durumun özelliklerini değerlendirirken nelere odaklanılacağı hususunda yol gösterici olduğu ileri sürülebilir. Zira ilkeler "*kuraldan farklı olarak, belirli bir kararı zorunlu kılmamaktadır. İlke daha çok belirli bir yönde*

---

24 Robert Alexy, "On the Structure of Legal Principles", Ratio Juris, Vol. 13, No.3, 2000, s. 294-301; Gülriz Uygur, Hukuk Etik ve İlkeler, Ronald Dworkin ve Robert Alexy'nin Görüşleri Çerçevesinde Bir İnceleme, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006, s. 81.

25 Uygur, 2006, s. 15-25.

26 Ronald Dworkin, Hakları Ciddiye Almak, Dost Kitabevi Yayınları (Çev. Ahmet Ulvi Türkbağ), 2007, s. 49-55.

tartışmaya dair neden sağlamakta veya belirli bir sonuca işaret etmektedir. Bununla ilgili olarak ilkelerini uygulandıkları bütün davalarda hukuki sonucu belirlemedikleri, sadece bir sonuçtansa diğer sonuca normatif bir önem vererek, sonucun belirlenmesine yardımcı oldukları söylenebilir."[27]

Yukarıda anlatılanları Dworkin'in verdiği; kazanılmış hakların korunması ilkesi ile hiç kimse kendi hatasından yarar sağlayamayacağı ilkesinin bir davada çatıştığı *örnek üzerinden somutlaştıracak olursak;* olayı değerlendirirken her iki ilke de nelere odaklanılacağı hususunda yol göstermekte olup, durumun özelliğine göre her ikisi de hâkime sonucun belirlenmesinde referans noktası olacaktır.[28] Bu doğrultuda somut olaydaki başka unsurlarla birlikte değerlendirme yaparken durumun özeliklerine göre ilkelerden birinin hâkimin kararına daha fazla etki edeceği ileri sürülebilir.

Kuçuradi de ilkeleri bir norm türü olarak ele almaktadır. Ancak o normları sadece kurallardan ve ilkelerden ibaret görmemektedir. Kuçuradi normları bir sanat eserini, bir düşünceyi, bir davranışı, bir kavramı değerlendirmek için değer ölçütü sağlayan genel geçer olma iddiasında olan önermeler olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda insan davranışlarını değerlendirmek içinde olduğu kadar bu davranışların değerini belirleyebilmek iddiasıyla norm oluşturmanın mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle normlardan eylemleri- davranışları olduğu kadar eylemlerin ve davranışların değerlerini belirleme iddiasında olan her türlü önermeyi kastettiğini söylemektedir.[29] O, normların kişilerin toplumda üstlendikleri rollere göre davranmasını belirlemeye yönelik olduğundan aynı zamanda kişilerin başka kişilerin yaptıklarını değerlendirme aracı olduğunu belirtmektedir. [30]

Kuçurudi, ilkeleri işkence yapmamak gerekir, sözünde durmak gerekir gibi doğrudan doğruya veya dolaylı olarak insanını d*eğerinin bilgisinden hareketle yapılan çıkarımlardan oluşan* yapılması veya yapılmaması gerekene ilişkin gereklilik önermeleri olarak tanımlamaktadır.[31] Dolayısıyla Kuçuradi'ye *göre* tek durumu değerlendirmeden,

---

27 Uygur, 2006, s. 15-16.
28 Dworkin, 2007, s. 50
29 Kuçuradi, 1997, s. 166-167.
30 İoanna Kuçuradi, "Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları", Felsefe Söyleşileri III-IV, Maltepe Üniversitesi, 2006, s.103
31 Kuçuradi, 2014, s. 33-34.

sadece ilkelere harfiyen uyulduğunda dahi insanın değerinin harcanmasına neden olunabilir. Somut bir örnek vermek gerekirse avukat müvekkilinin sırrını saklamalıdır ilkesi, avukatın giz alanının korunup savunmaya iyi hazırlanarak müvekkilinin haklarını korunması için getirilmiştir. Bu ilke, avukat ile müvekkil arasındaki güven değerinin korunmasını amaçlamaktadır. [32] Ancak bu ilkeye dahi tek durumu değerlendirmeden harfiyen uyulduğunda insanın değerinin harcanması mümkündür. Bu bağlamda Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu'na yansımış somut bir olayda müvekkilin işlediği suçla ilgili karakoldaki kimlik tespitinde avukatına suçu kendisi işlediği halde kardeşinin ismini vereceğini söylemiştir. Sonrasında kimlik tespiti yapılırken avukatın bilgisi dâhilince müvekkilin kardeşinin kimliğini verdiği açığa çıkmıştır. Bu olay Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu'na yansıyınca avukat sır saklama yükümlülüğü ilkesinin gereğini yerine getirdiğini söylemiştir.[33]

TBB Disiplin Kurulu'na yansıyan bu durumun değerlendirilmesinde Demirdöven'in kişilerin meslekleriyle ilişki kurma biçimine yönelik tespiti yol gösterici olabilir. Daha önce de belirtildiği gibi Demirdöven kişilerin meslekleriyle ilişki kurma biçiminin kişiler hangi mesleği icra ederse etsin o mesleğin meslek olmasını sağlayan mesleğin amacı, mesleki bilgi ve mesleğin uygulaması olarak nitelendirdiği üç unsurlardan bağımsız ele alınamayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle herhangi bir meslekle ilgili etik bir sorun çıktığında ilk bakılması gereken yerin bu unsurlar arasındaki ilişki olduğunu ancak bu ilişkiye bakarken uygulamayı gerçekleştirenin kişiler olduğunu vurgulamaktadır.[34] Keza Kuçuradi de doğru değerlendirme olarak adlandırdığı değerlendirme tarzının sadece değerlendirilenin koşullarına değil, değerlendirenin koşullarına da bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Kuçuradi kişilerin durumları olabildiğince doğru değerlendirebilmesi için kişilerin "*çeşitli yalın ya da karmaşık yaşantı olanaklarını bilme*si", "*ana değer sorunlarıyla hesaplaşmış olması*" ve "*bu donanımıyla karşı karşıya olduğu eyleme bakması*" gibi bazı koşullara da bağlı

---

32 Nadire Özdemir, Türkiye Barolar Birliği Kararları Işığında Ahlaki Aktivist Bir Avukat Yaklaşımı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.130, 2017, s. 335-336.

33 18.09. 2005 tarihli 2015/514 Esas ve 2015 /760 Karar nolu TBB Disiplin Kurulu Kararı (Bu olayın ayrıntılı değerlendirilmesi için bkz. Özdemir, 2017).

34 Demirdöven, 2011, s. 48-52.

olduğunu dile getirmektedir.[35] Bu noktadan yola çıkıldığında Gülriz Uygur'un "*İlkeler kendi kendine uygulanan normlar değildir. İlkeleri uygulayan kişilerdir. Bu kişilerinde belirli bir karakteri vardır. Karakterleri yapıp etmelerini etkilediği gibi, ilkeleri uygulamalarını da etkiler.*"[36] tespiti de bu hususun değerlendirilmesinde yol göstericidir.

Yukarıda söylenilenlerden yola çıkıldığında, yukarıda bahsedilen sır saklama yükümlülüğü ilkesi de kendi kendine uygulanan bir ilke değildir. Bu ilkeye harfiyen uyulduğunda suçsuz bir insana zarar verme ihtimaline rağmen, avukatın bu ilkeye uymakta sakınca görmemesinde avukatın mesleğinin amacı ile uygulaması arasında ilişki kurmakta sıkıntı yaşadığı söylenilebilir. Zaten söz konusu olayla ilgili olarak TBB Disiplin Kurulu "*…Avukatlar özen ve doğruluk kurallarına göre hareket etmek, kamunun inancını ve mesleğe güvenini sağlayacak bicimde sadakatle davranmak, koşullar ne olursa olsun gerçekçi olmak, müvekkil ısrarcı ise işi reddetmek zorundadır…*" şeklinde verdiği kararın gerekçesinde avukatın sır saklama yükümlülüğün gereğini yerine getirdiğine ilişkin savunmasını uygun bulmamıştır.

Ancak TBB Disiplin Kurulu'nun avukatın özen ilkesine ve avukatlık mesleğinin adaletin gereklerine uygun yapılmasına vurgu yapması çok önemlidir. Yine de karara dikkatli bakılınca kurulun avukattan beklentisi, gerektiği takdirde avukatın işi reddetmesiyle sınırlıdır. Avukatın üçüncü bir kişi yani suçsuz yere kimliği verilen kişi zarar görse dahi müvekkilin sırrını saklamasına yönelik değildir. Buna rağmen kurulun avukattan gerektiği takdirde işi reddetmesine yönelik karar vermesi avukattan etik bakımdan değerlendirme yapmasını beklediğini göstermekte ve bu bakımdan söz konusu karar önem arz etmektedir.[37]

Tüm bu söylenilenlerden yola çıkıldığında kişiler profesyonel sorumluluklarını karakterlerini dışlamadan yerine getirdiklerinde etiğe uygun davranmış olurlar. Ancak kişilerin karakterlerini yaptıkları işte ortaya koyabilmesi için profesyonellikle insan olmayı birbirinden

---

35 Kuçuradi, 2015, s. 23.

36 Gülriz Uygur, Hukukta Adaletsizliği Görmek, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s.16.

37 Özdemir, 2017, s. 327

farklı iki şey olarak ele almamaları gerekmektedir.[38] Bu doğrultuda hukukçuların yaptıkları işe karakterlerini koyabilmeleri için mesleki sorumluluklarını meslek kodlarına harfiyen uymakla sınırlı olarak görmemeleri gerektiği ileri sürülebilir.[39]

IV. Sonuç

Yukarıda da belirtildiği *üzere* ilkeler, hukukçuların karşılaştıkları etik sorunların çözümü için sadece harfiyen uyulması gereken meslek kodları olmamalarına rağmen onların hukuk-etik ilişkisinin kurulmasında önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Özellikle, ilkelerin adalet başta olmak üzere hukukun temelindeki değerlerin korunmasındaki rolü bu kapsamda değerlendirilebilir. Ancak Uygur'un da belirtiği gibi ilkeler kendi kendine uygulanmayıp kişiler tarafından ve kişilerin karakterlerine uygun biçimde uygulanmaktadır. Dolayısıyla hukukçular ilkeleri harfiyen uyulması gereken meslek kodları olarak benimsemeleri etik bakımdan eksikleri beraberinde getirebilecektir. Zira her tek durumun kendi koşulları içinde değerlendirilmesi ve ilkelerin bu kapsamda uygulanması gerekmektedir. İlkeler bu şekilde anlaşıldığı ölçüde, ilkelerin hukukun temelindeki değerlerin korunmasında fayda sağlayabileceği ileri sürülebilir.

Kaynakça

Kitaplar

Dworkin Ronald, Hakları Ciddiye Almak, Dost Kitabevi Yayınları (Çev. Ahmet Ulvi Türkbağ), 2007.

Kuçuradi İoanna, Etik, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

Kuçuradi İoanna, Uludağ Konuşmaları: Özgürlük, Ahlak ve Kültür Kavramları, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Kuçuradi İoanna, İnsan ve Değerleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

Uygur Gülriz, Hukuk Etik ve İlkeler: Ronald Dworkin ve Robert Alexy'nin Görüşleri Çerçevesinde Bir İnceleme, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.

Uygur Gülriz, Hukukta Adaletsizliği Görmek, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

---

38 Gerald J.Postema, "Moral Responsibility in Professional Ethics", *New York University Law Review* Vol. 55, 1980, s. 82-86.

39 Özdemir, 2017, s.337-339.

Kitap Bölümleri

Çotuksöken Betül, "Etiğe Antropolojik Yaklaşım ve İoanna Kuçuradi'de Durum Etiği", İoanna Kuçuradi Çağın Olayları Arasında, (Editörler, Betül Çotuksöken/Gülriz Uygur/Hülya Şimga), Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014 a, ss. 49-63.

Çotuksöken Betül, "Felsefe-Edebiyat İlişkisinde Felsefi Söylem", İoanna Kuçuradi Çağın Olayları Arasında (Editörler, Betül Çotuksöken/Gülriz Uygur/Hülya Şimga), Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2014b, ss. 44-48.

Demirdöven İsmail, "Meslek Olarak Hukuk ve Etik", Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi 16, İstanbul Barosu Yayınları, 2007, ss. 303-307.

Kuçuradi İoanna, "Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları", Felsefe Söyleşileri III-IV Maltepe Üniversitesi, 2006, ss. 99-106.

Kuçuradi İoanna, "Normların Bilimsel Temellendirilebilirliği", Çağın Olayları Arasında, Ayraç Yayınları, Ankara 1997, ss. 175-182.

Tepe Harun, "Bilim ve Etik: Bir 'Bilim Etiği'nden Beklenenler", Pratik Etik Etiğin Pratik Sorunları, Ankara 2016, Bilgesu Yayınları, ss. 69-80.

Tepe Harun, "Giriş: Bir Felsefe Disiplini Olarak Etik ve Etikler", Etik ve Meslek Etikleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2009, ss. 9-26.

Makaleler

Alexy Robert, "On the Structure of Legal Principles", Ratio Juris, Vol. 13, No.3, 2000, ss. 294-304.

Demirdöven İsmail, "Meslek Etiklerindeki Sorunların Kaynağı Üzerine", *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S. 16, 2011, ss. 47-52.

Özdemir Nadire, "Türkiye Barolar Birliği Kararları Işığında Ahlaki Aktivist Bir Avukat Yaklaşımı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.130, 2017, ss. 327-340.

Postema Gerald J., "Moral Responsibility in Professional Ethics", *New York University Law Review*, Vol. 55, 1980, ss. 63-89.

Diğer Kaynaklar

18.09. 2005 tarihli 2015/514 Esas ve 2015 /760 Karar nolu TBB Disiplin Kurulu Kararı.

Demirdöven İsmail: "Meslek Etikleri ve Meslek Kimliği Sorunu", I. Uygulamalı Etik Kongresi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 18-20 Ekim 2006.